

prof. Mieczysław Adam Gostomczyk, Joanna Krawczyk, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Kaliszu

Wpływ CO₂ na zmianę klimatu - fakty i teorie

Wzrost średniej temperatury ziemi oraz stężenia dwutlenku węgla w atmosferze to fakt. Nawet jeśli badania stężenia dwutlenku węgla metodami chemicznymi prowadzone do lat 50. XX wieku pozostawiały wiele niejasności, to późniejsze, regularne pomiary z użyciem spektroskopii IR jednoznacznie wykazały, że stężenie CO₂ ma tendencję wzrostową.

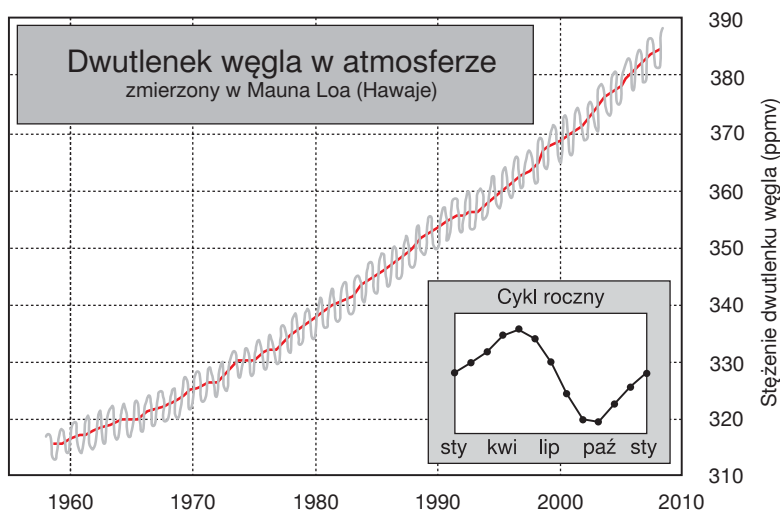
■ Zmiany temperatury i stężenia CO₂ w przeszłości

Szara linia na rys. 1 przedstawia roczne oscylacje koncentracji CO₂. Wahania te związane są z faktem pochłaniania przez rośliny lądowe dwutlenku węgla na wiosnę i w lecie (w okresie od maja do października) i oddawaniem go do atmosfery w okresie jesienno-zimowym (opad liści i śmierć roślin jednorocznych). Czerwona linia przedstawia wartości roczne uśrednione. Jak można odczytać z wykresu, krzywa konsekwentnie i coraz szybciej rośnie.

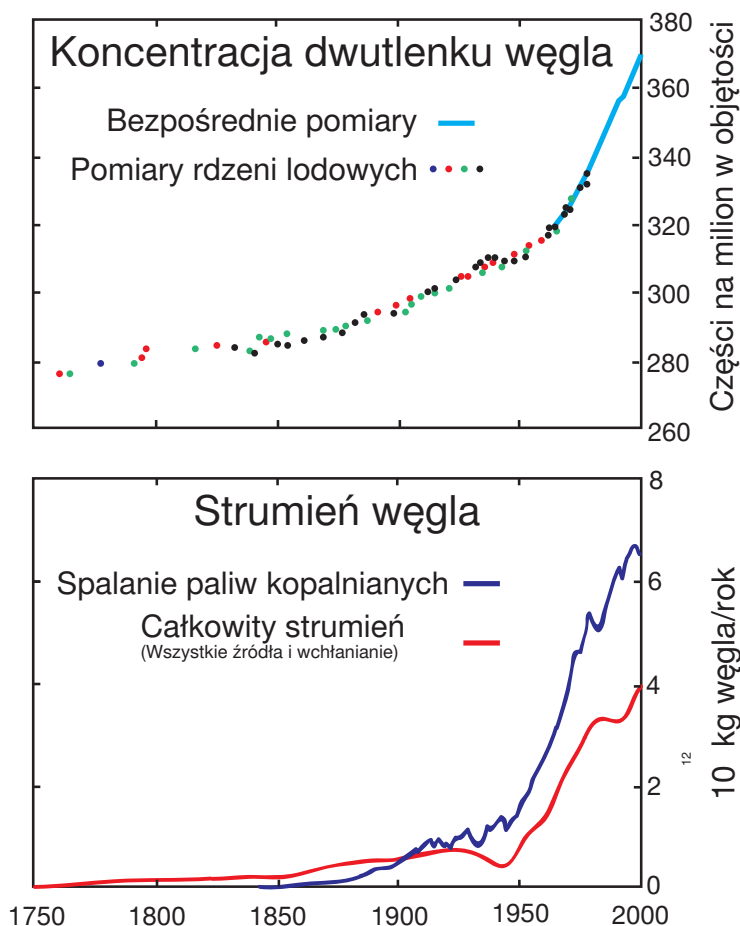
Zmianom koncentracji dwutlenku węgla w ciągu ostatnich 250 lat można się przyjrzeć jeszcze bliżej. Na rys. 2 możemy zaobserwować rosnące stężenie dwutlenku węgla wprost proporcjonalne do ilości spalanych przez nas paliw kopalnych. Wykres ten obrazuje, jak wiele dwutlenku węgla pozostaje w atmosferze po usunięciu jego części przez lądy i oceany.

Fakt, że źródłem nadwyżki dwutlenku węgla w atmosferze jest spalanie paliw kopalnych, można potwierdzić analizując koncentrację izotopów węgla w atmosferze. Spalanie paliw kopalnych powoduje uwolnienie do atmosfery izotopu ¹²C, który następnie pobierany jest

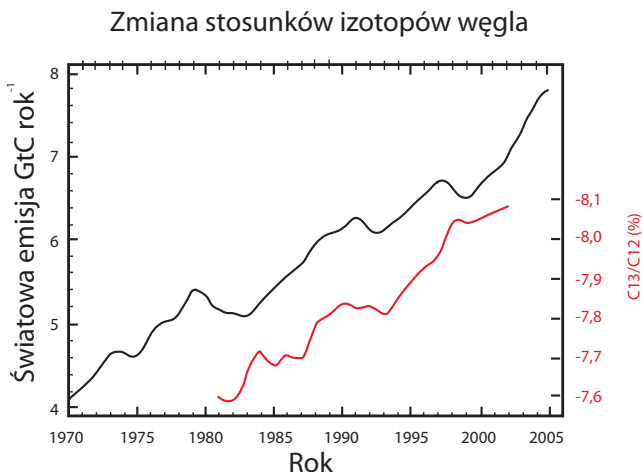
przez rośliny. W związku z tym obserwuje się coraz większą przewagę ilości węgla ¹²C nad izotopem ¹³C. Zmianę stosunku izotopów węgla ilustruje dodatkowo rys. 3. Stosunek C13/C12 ma coraz mniejszą wartość. Spadek od -7,6 % w 1980 r do -8,1 %, w 2000 r.

Rys. 1. Zmiany koncentracji CO₂ mierzone w obserwatorium na Mauna Loa na Hawajach (krzywa Keelinga) [1]

Rys. 2. Pomiary koncentracji CO₂ oraz porównanie całkowitego strumienia CO₂ i emisji ze spalania paliw kopalnianych w latach 1750-2000 [2]

Rys. 3. Zmiana stosunku izotopów węgla w latach 1970-2005 [1]

Dodatkowo pomiary paleoklimatyczne (głównie rdzeni lodowych) wykazały, że w przeciągu ostatnich kilkuset tysięcy lat górną granicą stężenia dwutlenku węgla była wartość około 300 ppmv. Zmiany stężenia następowały zgodnie z cyklami zlodowaceń, ale dynamika wzrostu nigdy nie była tak duża. Obecnie stężenie CO₂ sięga prawie 400 ppmv, a nagły wzrost ewidentnie zaczął się w dobie rewolucji przemysłowej (rys. 4).

Wszystkie powyższe fakty świadczą o tym, że dodatnia zmiana stężenia dwutlenku węgla w atmosferze jest spowodowana działalnością człowieka, a w szczególności wytwarzaniem energii przez spalanie paliw kopalnych.

■ Realne możliwości utrzymania stężenia CO₂ na poziomie 350-400 ppm

Na wstępie musimy sobie zdać sprawę z tego, że walka o nieprzekroczenie limitu CO₂ w powietrzu rzędu 400 ppmv, jest przegrana jeśli emisja CO₂ z Chin, Indii, USA i Rosji będzie wzrastać. Na potwierdzenie tej tezy przytoczony został rys. 5, który jednoznacznie potwierdza fakt zmniejszającej się emisji CO₂ z Europy oraz niewspółmiernie wyższej emisji z Chin [4].

W związku z powyższym, wszelkie działania na rzecz ograniczenia emisji CO₂ z Unii Europejskiej są działaniami pozbawionymi sensu, a wręcz mają cechy polityki samobójczej.

Powszechnie wiadomo, że koszty produkcji w pewnym stopniu zależą od ceny energii. Prowadzone w UE działania zmierzające do ograniczenia emisji CO₂ zwiększą koszt energii i europejskie towary będą droższe niż te wyprodukowane w Chinach (przy wzrastającej emisji CO₂). Konsekwencją będzie zamykanie zakładów, bezrobocie i przenoszenie produkcji do krajów, w których nie ogranicza się emisji CO₂. Oczywiście rozwój technologii odnawialnych i badania możliwości usuwania CO₂ ze spalin, przyczyniają się do rozwoju

techniki. Dopóki jednak sekwestracja CO₂ będzie droższa niż inne technologie ograniczania emisji CO₂, to jej stosowanie nie powinno osiągnąć skali przemysłowej. Podobnie jest z innymi technologiami odnawialnymi (zastosowanie tylko na zasadach ekonomicznych) [5].

■ Dodatkowe możliwości

Jeśli przyjmujemy powyższe zasady (Unia), to mamy cały szereg innych możliwości ograniczania emisji CO₂.

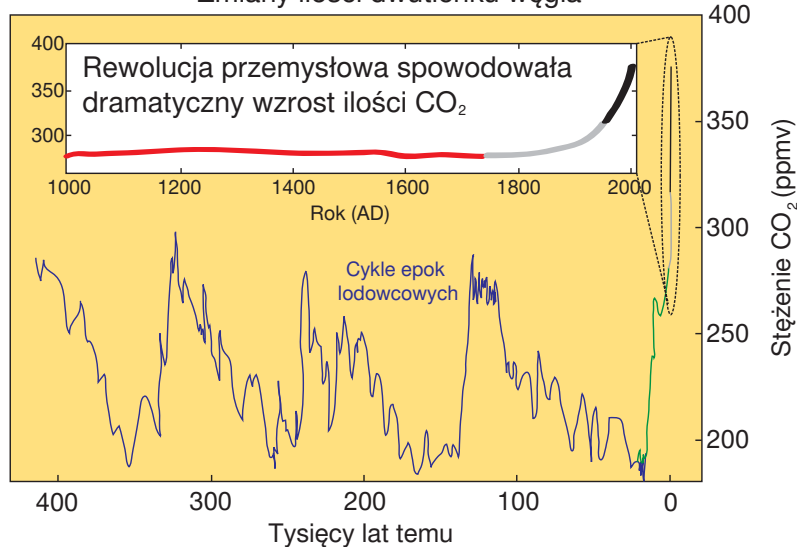
□ Oszczędność energii

Gdyby cały wysiłek organizacyjny i finansowy (Unii) na spalanie biomasy skierować na opracowanie zasad premiowania oszczędności energii, to niewątpliwie osiągnięto by znaczne rzeczywiste ograniczenie emisji CO₂ (spalanie biomasy ani nie ogranicza emisji CO₂, ani nie przyczynia się do zmniejszania stężenia CO₂ w powietrzu). Jest jedynie słuszną, jako punktowe źródło energii w gospodarkach lokalnych (ograniczenie kosztów transportu i wykorzystanie lokalnych rezerw stomy, trocin i innych odpadów) [5].

□ Zalesianie

Drzewa pobierają CO₂ z powietrza, zmniejszając jego stężenie. Szybkość wzrostu roślin i drzew zależy między innymi od stężenia CO₂ w powietrzu. Powszechnie stosowane jest zwiększanie stężenia CO₂ w szklarniach, gdzie CO₂ dostarczane jest w butlach. Należy zatem zwiększać powierzchnie upraw roślin energetycznych i lasów. Inwestycje (zakup gruntu, sadzonek, uprawa, nawożenie np. osadem ściekowym, nawadnianie, ścinanie, suszenie, rozdrabnianie) są kosztowne i nierentowne w przypadku drobnych gospodarstw. Opłacalne mogą być tylko dla elektrowni i innych dużych zakładów, emitujących i płacących za emisję CO₂. Takim zakładom na pewno opłaca się naturalne usuwanie CO₂, w porównaniu z absorpcją, desorpcją i transportem pod ziemię [5].

Zmiany ilości dwutlenku węgla

Rys. 4. Wynik pomiaru zmian koncentracji CO₂ w atmosferze w przeciągu ostatnich 400 tysięcy lat na podstawie rdzeni lodowców [4]

□ Energetyka jądrowa

Przy wydobyciu, wzbogacaniu uranu, transporcie i budowie elektrowni jądrowej, emituje się dużo CO₂ (nie spotkałem się jeszcze z publikacją, która racjonalnie przelicza nieuniknione emisje CO₂). Tym niemniej można założyć, że w porównaniu z podobnymi emisjami CO₂ przy budowie elektrowni węglowych czy gazowych, elektrownia jądrowa emituje o 95% CO₂ mniej, niż elektrownia węglowa. Budowa elektrowni jądrowych jest zatem nieuniknioną koniecznością w XXI wieku.

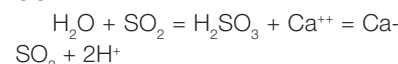
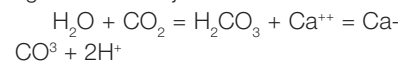
□ Inne możliwości

Każda technologia wytwarzania energii z minimalną emisją CO₂, a przede wszystkim wykorzystująca energię wiatru, wody, słońca czy wód geotermalnych, powinna być stosowana. Warunkiem jest tylko opłacalność przy określonej lokalizacji.

□ Transport

Wzrastająca emisja CO₂ z transportu samochodowego, nie wzbudza specjalnego zainteresowania Urzędników Unii. Od czasu do czasu pojawiają się sygnały o limicie emisji CO₂ dla samochodów, ale bardzo trudno jest

znaleźć konkretne rozwiązania. Można by np. stosować premie dla producentów samochodów o najniższej emisji CO₂/100 km lub premiować użytkowników takich samochodów. Jest to jednak bardzo trudne. Realną możliwością ograniczenia emisji CO₂ z silników samochodowych, to samochody z napędem elektrycznym. Tempo wzrostu ilości takich samochodów na ulicach miast zależy obecnie tylko od polityków (ustawy, rozporządzenia, dotacje). O trudnościach z ograniczeniem emisji zanieczyszczeń powietrza ze statków, najlepiej świadczą prowadzone od 10 lat próby ograniczania emisji SO₂ i NO_x ze statków pływających po wodach europejskich (emisja SO₂ = 3 mln ton/rok). Limit dla Polski to około 0,5 mln ton/rok (energetyka). Usuwanie SO₂ czy CO₂ ze statków jest stosunkowo proste. Woda morską ma pH 7,5-8 i ma dużą zawartość wapnia. Zraszanie spalin wodą morską w prostych skrubkach, spowoduje usunięcie SO₂ i CO₂ zgodnie z reakcjami:

Powstałe w wyniku reakcji trudno

rozpuszczalne sole CaCO_3 i CaSO_3 (utleni się do $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$), osiada na dnie morza czy oceanu (woda morska oprócz NaCl zawiera również $\text{CaSO}_4 \cdot 2\text{H}_2\text{O}$ i CaHCO_3).

Wzrastający transport lotniczy też powoduje wzrost emisji CO_2 . Aktualnie są niewielkie możliwości zmniejszenia emisji. W przyszłości zastąpienie benzyny wodorem (opracowanie bezpiecznych warunków tankowania i ekonomicznej produkcji wodoru).

□ Energetyka węglowa

Na obecnym etapie rozwoju, wszelkie głosy o możliwości odejścia od wytwarzania energii w Polsce z węgla kamiennego i brunatnego, są nie tylko nieuzasadnione, ale wręcz szkodliwe. Tylko energia z węgla daje nam niezależność i w związku z tym należy zrobić wszystko co możliwe, aby poprawić sprawność energetyczną elektrowni z obecnych około 33% do 45%, co znacznie ograniczy emisję CO_2 .

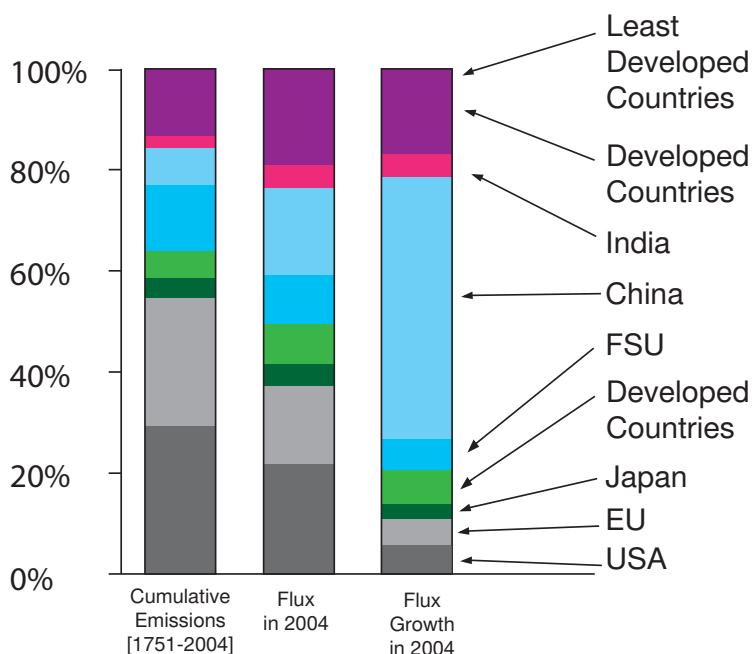
Oczywiście jak już wspomniano poprzednio, celowe jest wybudowanie w najbliższym pięćdziesięcioleciu kilku elektrowni atomowych. Ważnym elementem w tej dziedzinie byłoby poszukiwanie możliwości odbudowy lub budowy własnych kopalni uranu.

□ Wnioski

Wzrost emisji i stężenia CO_2 w powietrzu to realne zagrożenie, dlatego należy dążyć do stabilizacji globalnego średniego stężenia CO_2 w powietrzu na poziomie < 450 ppmv w najbliższych 50 latach.

Taka stabilizacja nie będzie możliwa bez ograniczenia emisji CO_2 z Chin [rys. 5].

Wszelkie działania (dyrektywy UE, itp.) nad ograniczeniem emisji CO_2 z krajów UE, mają jedynie wymiar moralny, gdyż emisja CO_2 z krajów UE ma tylko minimalny wpływ na emisję globalną. Działania te (sekwestracja) mogą przyczynić się do spadku konkurencyjności europejskich towarów, a w konsekwencji do wzrostu bezrobocia i zubożenia społeczeństwa.

Rys. 5. Emisja CO_2 przed 2004, w 2004 i obliczony stopień wzrostu emisji po 2004 r. [4]

Jedyną realną możliwością ograniczenia emisji CO_2 z UE (nie powodującą negatywnych skutków), to szeroki (dotowany) program oszczędności energii i zalesianie wszystkiego co możliwe, łącznie z programem nawadniania obszarów z zanikającą roślinnością, np. w Hiszpanii. Oczywiście należy rozwijać programy wykorzystania energii słońca i wiatru oraz z innych źródeł, np. geotermalnych, czy przyptywów mórz i oceanów.

Należy dążyć do ograniczenia emisji CO_2 z elektrowni węglowych przez zwiększenie sprawności wykorzystywania energii chemicznej paliwa np. do 40-45%. Istotne jest również rozwijanie możliwości wykorzystywania energii cieplnej (kogeneracja), ale to program na najbliższe 30 lat. Nie ma możliwości rezygnacji z energetyki węglowej w Polsce. Należy ją stopniowo unowocześniać i dostosowywać do możliwości ograniczania emisji SO_2 , NO_x i rtęci.

Spalanie biomasy nie zmniejsza stężenia CO_2 w atmosferze, ale pozwala na racjonalne jej wykorzystanie w tak zwanej energetyce rozproszonej.

Wprowadzanie natomiast różnych form biomasy (tej z upraw energetycznych) pod ziemię, niewątpliwie przyczyni się do spadku stężenia CO_2 w powietrzu. Wariant ten można stosować tylko w przypadku, gdy będzie tańszy od sekwestracji [5].

Energetyka jądrowa to realna możliwość zmniejszania stężenia CO_2 w powietrzu i nie ma powodów, aby Polska była pozbawiona elektrowni atomowych.

■ Literatura:

- [1] http://www.globalwarmingart.com/wiki/File:Mauna_Loa_Carbon_Dioxide.png.
- [2] http://www.globalwarmingart.com/wiki/File:Carbon_History_and_Flux_Rev.png.
- [3] http://www.globalwarmingart.com/wiki/File:Carbon_Dioxide_400kyr_Rev.png.
- [4] Richardson K.et, all, CLIMATE CHANGE Copenhagen 2009.10-12 March, www.climatecongress.ku.dk.
- [5] Gostomczyk M. A., Ochrona atmosfery w energetyce i przemyśle, „Nowa Energia” -Ochrona środowiska, styczeń 2010. □